

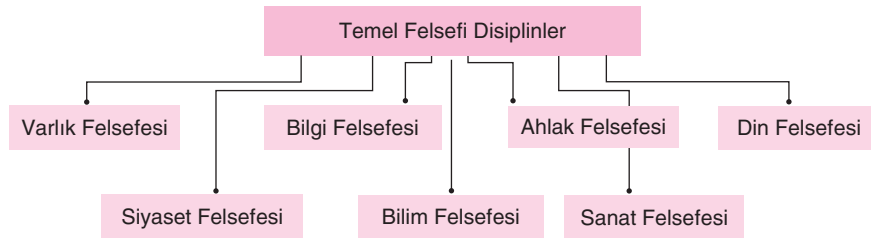
FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ - I

VARLIK FELSEFESİNİN KONULARI VE PROBLEMLERİ

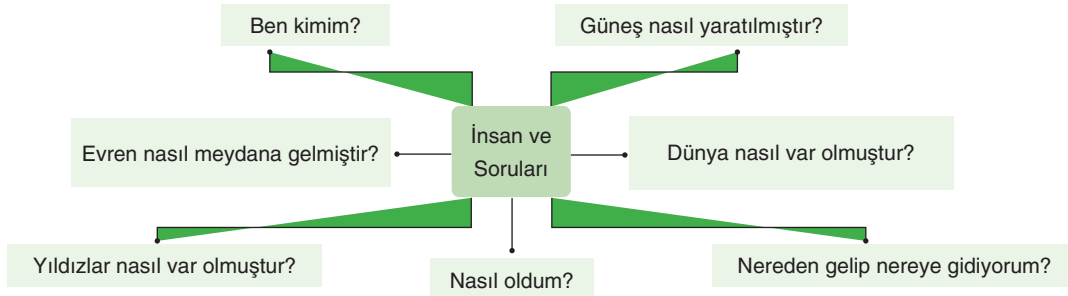
- ✓ Felsefe temel olarak felsefe tarihi, sistematik felsefe ve mantık olarak sınıflandırılmaktadır.
- ✓ Felsefe tarihi birbirine bağlı irdelemeyi yapar. Birinci irdeleme; bir felsefi dönemi ve dönemler arası etkileri, ikinci irdeleme; bir filozofa ve etki durumlarına yöneliktir.
- ✓ İnsanların kendilerini ve yaşamı anlamaya, çözümlemeye ve daha iyisine dönüştürmeye çalıştığı her durum üzerine sistemli düşününabilirler. Her alan için felsefi bir disiplin oluşturmak mümkündür.

- ✓ Her bilgi gibi felsefi bilgi de zamanla ilerleyen, derinleşen bilgidir. Disiplinler bilgi bakımından genişler, genişlediği ölçüde de alt disiplinlere bölünür.

Varlık Felsefesinin Konusu ve Problemleri

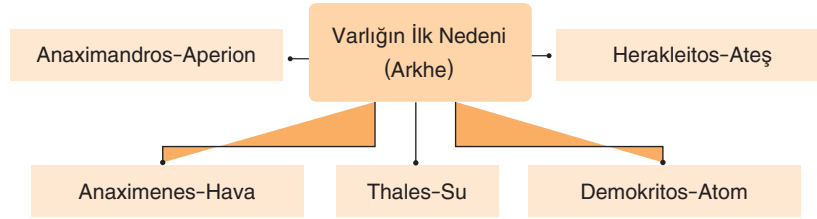

- ✓ İnsan; ne olduğunu, nasıl olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, yerküreyi, Güneş'i, yıldızları ve evreni hep merak etmiştir.
- ✓ İnsanın kendini, dünyayı ve evreni anlama ve açıklama çabası ilk önce onları düşünmenin konu edinmesini gerektirir.
- ✓ Düşünmeyle farklı konular ortaya çıkmış, varlığa yönelik felsefi bir alan oluşmuştur. Bu felsefi alan varlık felsefesidir.
- ✓ Felsefenin ortaya çıkışındaki temel problemin varlık konusu olması, "var olanı var olması bakımından ele alma" olarak tanımlanması varlık felsefesinin "ilk felsefe" olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

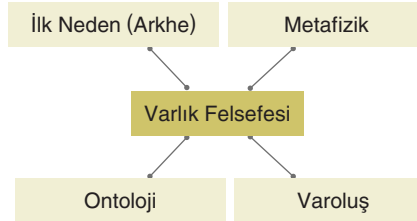
İlk felsefede var olanın nitelikleri, oluşu, özü ve değişimi gibi problemler cevapları aranan önemli konulardır.

DİFnot

Felsefenin ortaya çıkışında doğa filozofu olarak isimlendirilen düşünürler; doğanın ilk ve temel unsurunu su, toprak, hava ve ateş gibi doğanın içindeki bazı öğelerde bulmaya çalışmıştır.

- ✓ Doğaya yönelik arayışlar farklı fikirlerin oluşmasına, doğanın ilk nedeni, ana maddesi ve değişimi ile ilgili çeşitli görüşlerin ortaya atılmasına neden olmuştur.
- ✓ Varlığın ilk nedeni, ana maddesi ve başlangıcı (arkhe) tartışmaları, varlığın değişmeden kalan yanının olup olmadığı tartışmalarına kaynaklık etmiştir.
- ✓ Arkhe tartışmalarından sonra "bir varlığı o varlık yapan" anlamıyla töz ve idea tartışmaları çıkmıştır.
- ✓ Tözün, ideanın, varlıkla olan bağına; tek tek varlıklarda olup olmadığına ilişkin çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Varlık problemi gidererek ilk nedenlerin ve değişmeden kalan varlıkların özünü kabul eden "metafizik" bir sorun olarak ele alınmıştır.

- ✓ Bilimin gelişmesiyle birlikte varlığın olgusal yanına yeniden dönülmüş böylece varlık felsefesi "ontoloji" olarak öne çıkmıştır.
- ✓ Günümüzde ontoloji ve metafizik çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılıyor olsa da ontolojiyi olgusal varlıklarla, metafiziği ise zihinsel, ideal varlıklarla ilgili bir disiplin olarak görme eğilimi vardır.
- ✓ Varlık felsefesi, bir yandan var olanları açıklamaya çalışan ontoloji olarak nitelendirildiği gibi var olanların ardındaki gerçeği anlamaya çalışan metafizik olarak da nitelendirilmektedir.
- ✓ Varlık felsefesinde ontoloji veya metafizik anlamlarından hangisi olursa olsun, varlık üzerine oluşturulan fikirlerin tümünde varlıklarla zaman ve uzam (bir nesnenin uzayda kapladığı alan) ilişkilendirilmektedir.
- ✓ 20. yüzyıl varlık felsefesi anlayışında öne çıkan problem, insanın kendi varoluşuna yönelik sorunlardır.
- ✓ İnsanın özü var oluşu ve özgürlüğü gibi konular 20. yüzyıl varlık felsefesinin ana konusu olmuştur.

ÖRNEK-1

- Gerçekten var olanın ne olduğunun araştırılması
- Varlığın özünün değişip değişmediğinin araştırılması
- Tüm varlıkların kendinden türediği kaynağın araştırılması

Bu tür konularla ilgili sorulara yanıt arayan felsefe disiplini aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Epistemoloji B) Estetik
C) Ontoloji D) Ahlak
E) Siyaset

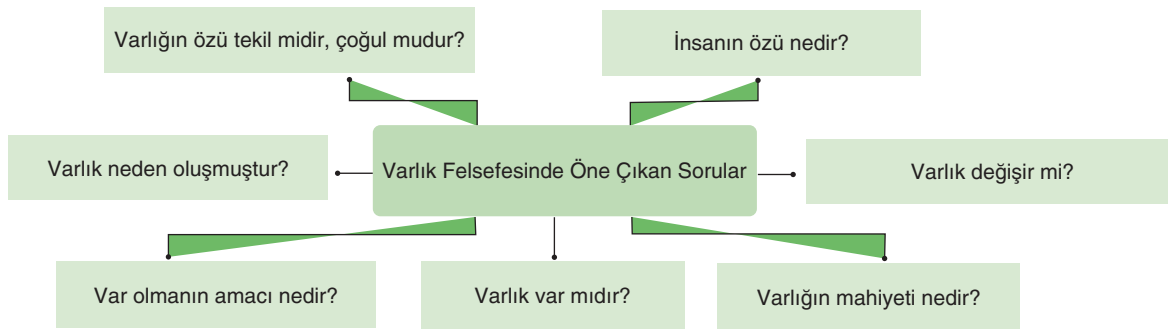
ÖRNEK-2

Thales “Gerçekten var olan sudur.” diyordu. “Su” ile anlatılmak istenen neydi? Her şeyin kaynağı su mudur? Yoksa Thales algılanabilir dünya ile evrenin algılanamayan nedeni arasında metafizik bir ayrım mı yapıyordu? Thales için “su” yalnızca madde değildir; o aynı zamanda yaşamdır, devinimdir, ruhtur.

Buna göre “su” için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Evreni oluşturan unsurlardan biridir.
B) Evrenin temelindeki yaratıcı ilkedir.
C) Evrenin ana maddesidir.
D) Her şeyin ilk maddesidir.
E) Görünen her şeyin ardındaki görünmeyen ilkedir.

(2016-YGS)

ÖRNEK-3

Varlık felsefesi anlamına gelen ontoloji, felsefenin ilk problem alanı ve en temel disiplindir. Varlık felsefesi genel olarak var olanların niteliklerini, özünü ve değişimini inceler. Varlıkların en temel ve kendilerine özgü yanlarını ortaya koymaya çalışır. Varoluşun anlamını ve ulaşılmaya çalışılan bir hedefin olup olmadığını açıklamak ister.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi varlık felsefesinde sorulan sorulardan biri değildir?

- A) Varlık nedir?
B) Varlık sonlu mudur, sonsuz mudur?
C) Varlığın doğru bilgisi mümkün müdür?
D) Varlığın değişmeden kalan bir özü var mıdır?
E) Var oluşun bir amacı var mıdır?

ÖRNEK-4

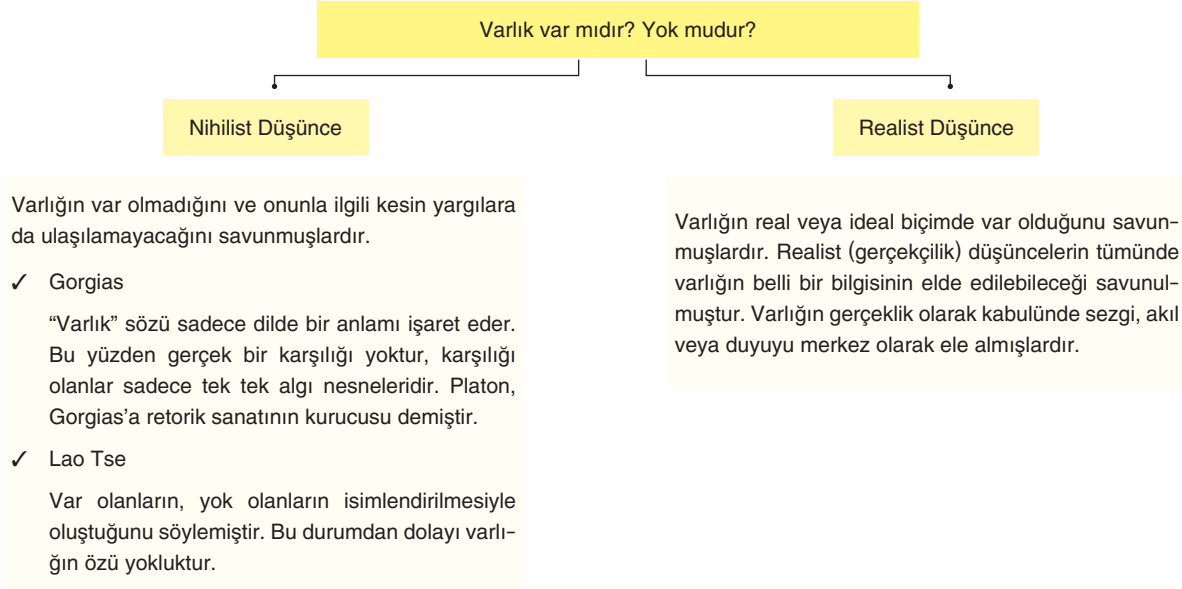
Felsefede varlık real ve ideal olmak üzere ikiye ayrılır. Duyularla algılanan, somut varlıklar real varlıklardır. Akılla anlaşılabilen ancak doğada karşılığı bulunmayan varlıklara “ideal varlık” denir.

Felsefede ideal varlık alanıyla ilgili problemler aşağıdakilerden hangisinin inceleme konusudur?

- A) Etik B) Bilim C) Estetik
D) Metafizik E) Epistemoloji

Varlığın Hakikati ve Bilgisi

- ✓ “Varlık var mıdır?” sorusu “varlığın hakikati ve bilgisi” konusuyla, varlığın ele alınış şekliyle ilgilidir.
- ✓ Varlığın nitelikleri ve varlığa yönelik bilgilerin gerçekliği karşılayabilmesi konusundaki düşünceler, bu soruya verilen cevapları şekillendirmektedir.
- ✓ “Varlık” kavramıyla ne kastedildiği ve içeriğiyle gerçekliği hakkındaki sorun ve görüşler, varlık bilgisi (ontoloji) alanıyla ilgilidir.
- ✓ Varlığın varlığı konusunda iki ana eğilim ortaya çıkmıştır.

ÖRNEK-5

İçinde yaşadığımız bu evren gerçekten var mı? Yoksa algıladığımız her şey bir rüya ya da illüzyondan mı ibaret? Gorgias’a göre varlık diye bir şey yoktur. Lao Tse’ye göre ise varlığın özü yoktur.

Bu parçadaki varlık anlayışı aşağıdaki varlık görüşlerinden hangisine uygundur?

A) Materyalizm	B) Oluşçuluk
C) Nihilizm	D) İdealizm
E) Varoluşçuluk	

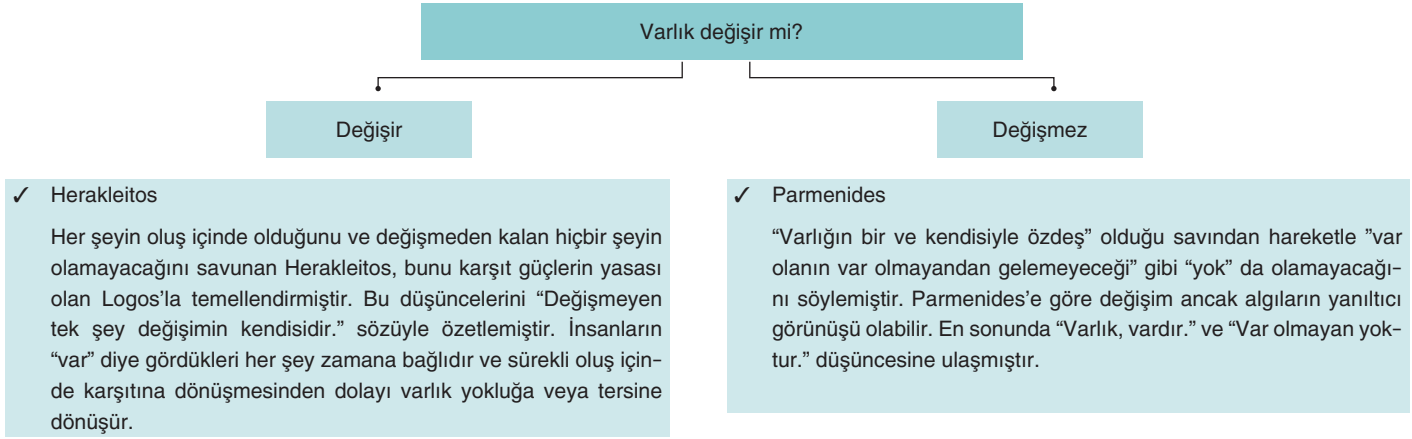
ÖRNEK-6

Algıyı oluşturan nesneler algıdan bağımsızdır. Varlık algıdan ibaret değildir. Aksine nesneler var oldukları için algılanmaktadır. Bu nedenle algılarımız, algılarımızın konusu olan ve algıdan bağımsız nesnel bir dünyaya işaret eder.

Bu parçada özellikleri verilen realizmin temel görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlığın özü akıl ile bilinebilir.
- B) Metafizik varlıklar açıklanamaz.
- C) Düşüncenin dışında nesnel bir dünya yoktur.
- D) Varlık, insan zihninden bağımsız olarak dış dünyada bulunmaktadır.
- E) Varlık, bireyin algılamasına bağlıdır.

- ✓ Varlık felsefesinde tartışılan temel konulardan biri de varlığın değişmeden hep aynı kalan bir özünün bulunup bulunmadığıdır. Bu problem felsefe tarihindeki ilk büyük fikir ayrılığını ortaya çıkarmıştır. Bu tartışmanın tarafları ise Herakleitos ve Parmenides'tir.

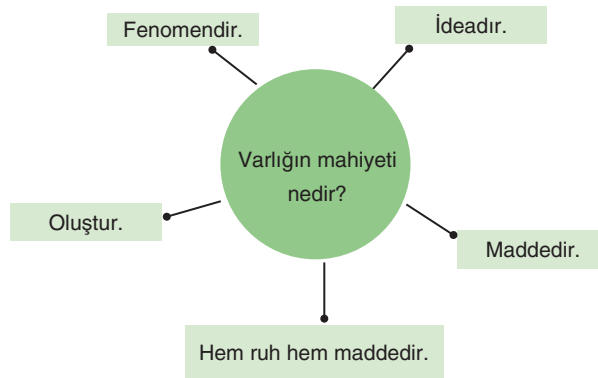

- ✓ Varlığın niceliği problemi, varlığı meydana getiren ana unsurun ya da özün tekil mi yoksa çoğul mu olduğuna ilişkindir. Bu konuda üç ana görüş ortaya çıkmıştır.

Varlığın Mahiyeti

- ✓ "Varlık var mıdır?" sorusuna "vardır" cevabı verilirse "Varlık ne türdendir?" sorusu (varlığın mahiyeti problemi) ortaya çıkmaktadır.
- ✓ İlk filozoflardan itibaren varlığın mahiyeti sorunu ele alınmış, bu sorun insanın akıl ve yeteneklerini sorgulamayı da ortaya çıkarmıştır.

Varlık İdeadır

- ✓ İdealizmi savunan düşünürler arasında; Platon, Aristoteles, Farabi ve Hegel bulunmaktadır.
- ✓ Platon'a göre bir yanda idealar vardır, bunlar gerçek varlıklardır. İdeaların bulunduğu evren, idealar evrenidir. Öbür yanda ise görünenler, doğadaki nesneler vardır.
- ✓ Doğadaki nesnelerin bulunduğu evren, duyular evrenidir. Duyular evrenindeki her şey devamlı değişir. Maddi cinstendir ve varlığını idealara borçludur.
- ✓ İdealar, duyular evrenindeki her şeyin ilk örnekleridir; asıl varlıklardır ve maddi cinsten değildir. Değişmezler ve sonsuza kadar var olurlar.
- ✓ Platon'a göre evrene düzen kazandıran tanrısal bir ilke olan Demiourgos, doğadaki nesneleri idealar örneğine göre oluşturmuştur.
- ✓ İdealar sayısızdır ve düzenli akılsal bir evren oluştururlar. Bu mantık düzeni içinde "iyi ideası" en üstte bulunur. Tüm idealar ondan pay alarak varlığa gelir.
- ✓ Duyular evrenindeki varlıklar da idealardan pay alır ve var olurlar.
- ✓ Farabi varlıkları "zorunlu" ve "mümkün" varlıklar diye ayırır.
- ✓ Zorunlu varlık Tanrı'dır. Onun varlığı maddeden ve biçimden bağımsızdır. O hem bilen hem bilinendir. Tanrı tüm varlıkların nedenidir. Asıl varlıktır.
- ✓ Varlıklar, Tanrı'ya en yakın varlıklar olan "akıllar" hâlinde, Tanrı'dan taşarak varlığa gelir. Tanrı'ya en uzak olan maddedir.

ÖRNEK-7

Duyularla algılanan bu fiziksel evren gerçek değildir. Bu fiziksel evrenin gerisinde, akılla anlaşılabilen ve bu evrenin var olmasını sağlayan başka bir varlık alanı vardır. İşte asıl gerçeklik budur.

Bu parçada açıklanan varlık görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düalizm B) Plüralizm
C) İdealizm D) Materyalizm
E) Fenomenalizm

ÖRNEK-8

İdealar ile fenomenler dünyasında bulunan nesneler arasındaki farkı anlatan Platon, kendisine "Platon, ben atı görüyorum ama at ideasını göremiyorum." diye itiraz eden öğrencisine, "Çünkü at ideasını görecektir bir göze henüz sahip değilsin." diyerek karşılık verir.

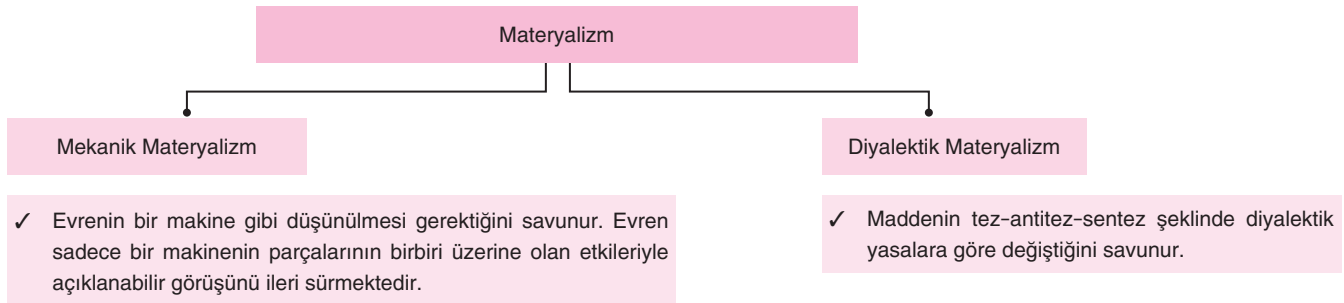
Bu parçada Platon, "idea"ların hangi özelliğini vurgulamaktadır?

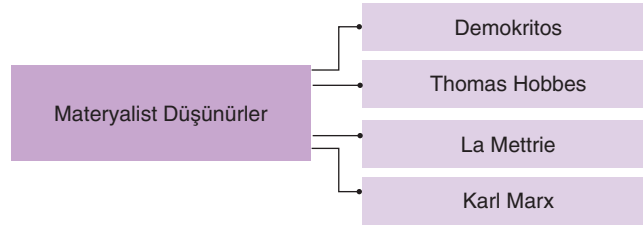
- A) Değişmez olduğu B) Mutlak olduğu
C) Ezelî-ebedî olduğu D) Hareketli olmadığı
E) Algı nesnesi olmadığı

(2015-YGS)

Varlık Maddedir

- ✓ Bazı düşünürler varlığın var olduğunu kabul ederler ama bu var olanın maddi cinsten olduğunu savunurlar. "Materyalizm" adını alan bu görüş, başlangıcını İlk Çağ'dan almaktadır.

ÖRNEK-9

Evren, mekanik hareket kanunları ile yönetilen bir düzenlilik-tir. Bu kanunların dışında herhangi bir güç yoktur. Felsefenin görevi maddenin biçim almış cisimlerini incelemektir. Maddi olanın dışındaki her şey yalnız inançla ilgili konulardır.

Bu parçada söz edilen görüş aşağıdaki felsefi yaklaşımlardan hangisine uygundur?

- A) Materyalizm B) Düalizm
C) İdealizm D) Varoluşçuluk
E) Fenomenalizm

ÖRNEK-10

- Demokritos'a göre bu evrenin yapı taşı atomlardır. Atom, Antik Yunancada bölünemeyen anlamına gelir. Evrendeki tüm varlıklar atomların birleşmesiyle var olur, ayrışmasıyla yok olur.
- Marx'a göre evrendeki her şey tez-antitez-sentez diyaliktiğinde var olmaktadır. Bu sürecin başındaki ilk tez ise uzayda yer kaplayan ve duyularla algılanabilen fiziksel bir unsurdur.

Bu iki görüşün ortak noktası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlığın kaynağının ideal bir töz olduğunu savunmaları
B) Varlığın var olmadığını iddia etmeleri
C) Varlığın özünün bilinemeyeceğini savunmaları
D) Varlığın kaynağını madde olarak kabul etmeleri
E) Varlığın iki farklı tözden meydana geldiğini savunmaları

Varlık Hem Ruh Hem Maddedir

- ✓ Varlığın var olduğu ama iki ayrı cevherden oluştuğu fikrini savunan görüşe düalizm (ikicilik) adı verilir.
- ✓ Rene Descartes, iki ayrı cevher kabul eder; ruh ve madde. Ruhun temel niteliği düşünme, maddenin temel niteliği ise yer kaplamadır.
- ✓ Ruhla madde birbirlerinden öze ayrı olan, temel nitelikleri bakımından birbiriyle uzlaşmayan cevherlerdir. Bunlar ancak varlıkta bir arada bulunurlar.
- ✓ Descartes'e göre maddesel dünyadaki her değişme, bir yer değiştirme, bir harekettir. Oysa madde kendiliğinden hareket etmez, çünkü kuvvetsizdir.
- ✓ Kuvveti olmayan maddenin hareket nedeni nedir? Ona göre bu neden Tanrı'dır. Tanrı, maddesel dünyayı belli bir hareketle yaratmıştır ve bu hareket miktarı değişmemektedir.
- ✓ Hareketin doğa yasalarına göre bir yerden aktarıldığını, doğanın basınç ve çarpma yasalarına göre işleyen bir makine gibi olduğunu ileri sürmüştür.

Varlık Fenomendir

- ✓ "Duyularla algılanan rastlantıya bağlı varlıklar değil, tersine bu varlıkların arka planında bulunan ve fenomen adını alan değişmez özler asıl varlıklardır." diyen fenomenoloji ekolü Edmund Husserl tarafından kurulmuştur.

- ✓ Fenomen, insan bilincinin oluşturduğu varlıktır. Örneğin, birey olarak insanlar değil, bu insanlardan edinilen insan özü önemlidir.
- ✓ İnsan özünü bilebilmek için insanlardan hareket edilir. Bu yolla insan aklının insan özüne ulaşılır. Bu öz kendiliğinden vardır ve varlığın kendindedir.
- ✓ Her nesnenin kendine özgü, değişmez, ideal bir yapısı bulunur. Gerçek, bu ideal yapının niteliğidir.

ÖRNEK-11

Descartes'a göre Tanrı, ruh ve maddeyi yaratmıştır. Bu evrendeki her şey, ruh veya maddeden ya da insanda olduğu gibi ruh ve maddenin birleşiminden oluşmaktadır.

Descartes'in varlık anlayışı aşağıdaki görüşlerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Monizm
- B) Nihilizm
- C) Düalizm
- D) Plüralizm
- E) Materyalizm

ÖRNEK-12

Husserl'e göre tek gerçeklik fenomendir. Bireyin karşısında duran varlığın gerçek yönü, görünen yönü değil onu öyle yapan özüdür. Özü kavramak için duyuları aşmak, görünenin ötesine yönelmek gerekir.

Husserl bu görüşleriyle aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

- A) Asıl var olan metafiziksel kavrayışın konusudur.
- B) Varlık hakkında kesin bilgilere kuşku yöntemi kullanılarak ulaşılabilir.
- C) Başında ve sonunda aynı kalan hiçbir nesne yoktur.
- D) Metafizik varlıkların olup olmadığı bilinemez.
- E) Nesneler arasında bir çoklukta birlik vardır.

Varlık Oluştur

- ✓ Oluş veya süreç felsefesine göre varlık bir oluşturdur. Varlık sürekli bir değişim içinde olduğundan varlığın değişmeden kalan soyut veya somut özünden bahsedilemez görüşünü savunmuşlardır.
- ✓ İnsanın varlığa yönelik bilgisi, değişim ve etkileşim içinde olan nesnelerin bilgisiyle sınırlıdır.

DİFnot

İlk Çağ'da yaşayan Herakleitos oluşu aşağıdaki sözlerle açıklamıştır:

- ✓ "Bütünün kendisi olan bu evren daima belli ölçülere göre yanan, belli ölçülere göre sönen ezeli ve ebedi ateştir."
- ✓ "Aynı ırmaklara girenlerin üzerinden farklı sular akar."
- ✓ "Karşıt olan şeyler bir araya gelir ve uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar. Her şey çatışma sonucunda meydana gelir."

Varoluşçuluk

- ✓ Varoluşçuluğun, varoluştan anladığı şey nesnelerin değil, insanın bireysel varoluşudur. Bu ekolün kurucusu olan Martin Heidegger'e göre bir şeyin varlığından söz edebilmek için "varlaşmanın ne olduğu" sorusunu sormak gerekmektedir.

- ✓ Kendi varlığıyla bir ilinti içinde olan ve dünyada var olan biricik şey, insanın varoluşudur.
- ✓ Heidegger'a göre varlık, olanlar arasında kendini gösteren şeydir. O, insan için hem vardır hem de yoktur. Hem kendini gösterir hem de gizlenir.
- ✓ Heidegger'a göre insan, dünyaya bırakılmış, varlığın ortasına salıverilmiştir. Bu nedenle de bunalımdadır. Ancak insanı insan yapan da bunalımdır.
- ✓ Dünyaya bırakılmışlığıyla insan; ölüme de adanmış durumdadır. Bu nedenle varoluş, doğmakla ölmek arasında yer alır.

ÖRNEK-13

Evrendeki her şey sürekli olarak değişmektedir. Örneğin doğduğumuzda küçücük bir bebektik. Oysa zaman geçtikçe o bebeklik hâlimizden eser kalmadı. 15 yaşımıza geldiğimizde bambaşka bir fiziğe ve kişiliğe sahip olduk. Ama bu hâlimiz de kalıcı değil. Zaman ilerledikçe başka bir insana dönüşeceğiz.

Bu parçadaki açıklama aşağıdaki varlık görüşlerinden hangisine uygundur?

- A) Taoizm B) Nihilizm
C) Fenomenalizm D) Oluşçuluk
E) Materyalizm

ÖRNEK-14

İnsan bu dünyaya geldiğinde sadece maddi bir bedene sahip bir varlıktır. Onun önceden belirlenmiş bir özü yoktur. Bu nedenle insana düşen görev kendi özünü oluşturmaktır.

Bu parçadaki varlık anlayışı aşağıdaki görüşlerden hangisine uygundur?

- A) İdealizm B) Materyalizm
C) Varoluşçuluk D) Fenomenalizm
E) Plüralizm

Evrende Amaçlılık

- ✓ Evrende amaçlılık tartışmaları, bir yandan varlıkların oluşumunun bir yandan da hareketlerinin temeli olarak ele alınmaktadır.

- ✓ Evrende amaçlılık konusundaki teolojik tartışmaların merkezini Tanrı'nın yaratımı veya tasarımı ile ilgili görüşler oluşturur.
- ✓ Tanrı'nın varlığına yönelik öne sürülen fikirler, evrende bir amacın olup olmadığına yönelik fikirlere dönüşmektedir.
- ✓ Tanrı'nın kabulü, varlıkların oluş ve değişimini açıklayan bir sistemin oluşmasını sağlar. Tanrı inancının olduğu bütün inanç yapılarında varlıkların temel sebebi olarak Tanrı ele alınmaktadır.
- ✓ Evrende amaçlılık tartışmalarındaki kozmolojik, spiritüalist ve hümanist açıklamalar var olanın canı ve ruhu dolayısıyla belli bir irade ve akılsal yapısı olduğunu savunmaktadır.

- ✓ Mekanist anlayışa göre varlıklar, evrendeki fizik yasalarının sonucuna göre şekil almaktadır.
- ✓ Mekanist anlayış varlığın belli bir amaca yönelik olmadığını, belli bir tasarımla yaratılmadığını ve belli bir amaç doğrultusunda hareket etmediğini savunmaktadır.
- ✓ Aristoteles varlıkların özlerini koruyarak belli bir amaç doğrultusunda başkalaşmakta olduğunu ileri sürmüş ve değişimi, madde ve form (biçim) kavramlarıyla açıklamıştır.
- ✓ Aristoteles görünen her varlığın form kazanmış birer madde olduğunu ileri sürmektedir. Onun görüşünde madde, form aldığı zaman yeni hâline dönüşmektedir.
- ✓ Yeni hâlini alan madde başka bir form alırsa başka bir şekle dönüşür. Bu, devam eden bir süreçtir ve belli bir amaç doğrultusunda gerçekleşir.
- ✓ Aristoteles varlıkların amaçsal değişimini neden-sonuç ilişkisi üzerinden açıklamıştır.
- ✓ Aristoteles'e göre varlıklar dört nedenin etkisi ile oluşmaktadır. Bunlar maddi neden, formel neden, fail neden ve ereksel nedendir.

ÖRNEK-15

Evrende meydana gelen her şeyin açıklayıcı bir nedeni vardır. Herhangi bir olayı ele alalım ve onun meydana gelişini izleyelim. Onun bir meydana getiricisi ve bu meydana getiricinin de bir meydana getiricisinin olması, bunun böylece geriye doğru gitmesi gerekir. Ancak bu nedenler dizisinin Tanrı gibi artık nedensel açıklama gerektirmeyen bir varlıkta son bulması gerekir.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrendeki nedensellik zinciri ve düzen, Tanrı'nın varlığını gösterir.
- B) Tanrı, sezgi yoluyla kavranabilir.
- C) Tanrı ve evren arasında bir ayırım bulunmamaktadır.
- D) Tanrı evreni yaratmıştır fakat onun işleyişine karışmaz.
- E) Eldeki kanıtlar Tanrı'nın bilinmesi için yeterli değildir.

ÖRNEK-16

Çevremizde canlı ve cansız pek çok varlık var. Bu varlıkların her biri diğerleriyle etkileşim içinde. Peki, bu varlıkların hareketleri ve birbiriyle etkileşimleri belli hedefleri gerçekleştirme arzusuyla mı meydana gelmekte? Yoksa bu varlıkların hareketleri ve etkileşimleri tamamen rastgele mi meydana gelmekte?

Bu parçada aşağıdaki problemlerden hangisi tartışılmaktadır?

- A) Varlığın mahiyeti
- B) Varlığın niceliği
- C) Varlığın değişimi
- D) Varlığın bilgisi
- E) Varlığın amaçlılığı

1. Whitehead durağan bir varlık anlayışına karşı çıkar. Evren mekanik ve soyut değil, dinamik ve değişim hâlinindedir. Yani salonun köşesinde duran, aylardır aynı gibi görünen bitki, onun toprağı ve saksısı biz fark etmesek bile sürekli bir değişim geçirmektedir.

Buna göre varlıkla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Oluş hâlinde olduğu
- B) Düşünce olduğu
- C) Maddesel öze dayandığı
- D) Diyalektikle oluştuğu
- E) Zorunlulukla oluştuğu

2. Empedokles'e göre evrendeki tüm varlıklar dört ana unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar hava, su, ateş ve topraktır. Bu unsurların farklı oranlarda birleşmesi farklı varlıkları meydana getirmektedir.

Empedokles varlığın niceliği konusunda aşağıdakilerden hangisini savunmaktadır?

- A) Nihilizmi
- B) Monizmi
- C) İdealizmi
- D) Plüralizmi
- E) Düalizmi

3. Metafizik genel bilgilere ulaşmayı hedefler. Oysa filozofların bir düşünce üzerinde fikir birliğine varması olanaklı olmadığı için görüşlerin sonu gelmeyecek, tartışmalar bitmeyecektir. Bu nedenle metafizik felsefenin uzlaşılması mümkün olmayan problemler yığını olarak devam edecektir.

Bu parçada vurgulanmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Metafizik, gerçekliği araştırır.
- B) Metafizik, çözülmemiş sorunlarla doludur.
- C) Metafizik, çelişkisiz bilgiler içerir.
- D) Metafizik, soyut ve somut kavramları birlikte araştırır.
- E) Metafizikte mutlak sonuçlara ulaşılır.

4. • La Mettrie'ye göre maddeden bağımsız, ruhsal düşünce yoktur. Evrendeki her şey özünde değişmeden kalan somut varlıklardır.
- Hobbes'a göre var olan her şey maddenin şekil almış hâli olan cisimlerden ibarettir. Evrendeki her şey bu cisimlerin hareket yasalarına göre zorunlu değişiminin sonucunda oluşur.

La Mettrie ve Hobbes'un görüşlerinin ortak noktası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Değişimin vazgeçilmez olduğunu savunmaları
- B) Karşıtların savaşımının varlığı oluşturduğunu temellendirmeleri
- C) Somut ve soyut tözlerin bir arada bulunduğunu açıklamaları
- D) Varlığı Tanrı'ya dayandırarak açıklamaları
- E) Varlığın özünün maddesel olduğunu söylemeleri

5. Bu dünyadaki hiçbir şey olduğu gibi durmaz. Her şey her zaman farklılaşır. Yok oluncaya kadar şeyler, farklı yollardan varlığa gelir. Var oldukları süre içinde iki an yoktur ki birbiriyle aynı olsun. Evrendeki her şey böyledir. Şeyler dediklerimiz durağan nesneler değildir, sürekli oluş hâlinindedir.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrende sürekli bir değişim bulunmaktadır.
- B) Her şeyin aslı idealar evrenindedir.
- C) Evrende her varlığın bir başlangıcı bir de sonu vardır.
- D) Varlık diye bir şey yoktur.
- E) Varlık, bireyin algılamasına bağlıdır.

6. • Hiçbir şey var olamaz; var olan bir şey yoktur.
• Bir şey, bir şekilde var olsa bile, o düşünülemez ya da bilinemez.
• Bir şey, bir şekilde var olsa ve bilinebilse bile, bu bilgi başkalarına aktarılamaz.

Gorgias'ın bu görüşleri aşağıdaki yaklaşımlardan hangisine uygundur?

- A) Realizm B) Düalizm
C) Materyalizm D) Nihilizm
E) İdealizm

7. Thales, evrendeki her şeyin ilk maddesinin, yani ana varlığın (arkhe) ne olduğunu aramış; bunu mitoloji ve dinlerin açıklamalarından farklı biçimde, "su" olarak açıklamıştır. Ona göre her şey sudan oluşmakta ve yine suya dönüşmektedir.

Bu parçaya göre Thales'in varlık görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Nesnelerin kaynağını tek olarak gördüğü
B) Nesnelerdeki dönüşümü kabul ettiği
C) Görüşlerini metafizik varlıklara dayandırdığı
D) Evreni, somut olan madde ile açıkladığı
E) Nesnelerde "çoklukta birlik" ilkesini benimsediği

8. Kant'ın eleştirel kuşkuculuğu, bize duyularımızın ötesinde var olan gerçekliğin bilinemeyeceğini göstermiştir. Çünkü insan zihni ancak kendisine duyular yoluyla gelen deney verileri üzerinde bilgisel etkinlikte bulunabilir. O hâlde bizim dışımızda var olan gerçek nesneleri, duyusal kapasitemiz ölçüsünde bilebiliriz.

Kant aşağıdakilerden hangisinin bilinemeyeceğini öne sürmüştür?

- A) Zihinsel alanın
B) Metafizik alanın
C) Değişen varlıkların
D) Gerçek varlıkların
E) Etik alanın

9. Gökyüzünde uçan uçağı görmeyen çocuk için o uçak yoktur. Öğretmenin kendisine baktığını görmeyen bir öğrenci rahatlıkla kopya çekmeye çalışabilir. Karşıdan karşıya geçmeye çalışan birini fark etmeyen sürücü de onu ezebilir.

Bu örnekleri veren düşünürün varlık görüşü için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bazı şeylerin varlığı somuttur.
B) Soyut varlıklar düşünülebilir varlıklardır.
C) Dış dünya bireyden bağımsız olarak vardır.
D) "Varlık"ın varlığı onu algılayan bireye bağlıdır.
E) Kişisel tutumlar varlığın özünü değiştirir.

10. • Hegel'e göre her şey kendinde karşıtını bulundurur. Varlık yokluğu, yokluk varlığı içinde taşır.
• Herakleitos'a göre karşıtlıklarla bunların arasındaki savaş olmasaydı evrendeki varlıklar da olmazdı.

Bu iki düşünüre göre felsefe için varlıktan kastedilen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Var olanların tamamıdır.
B) Diyalektik değişim hâlinde olanıdır.
C) Düşünsel olanıdır.
D) Bilinçle özleri bilinebilenlerdir.
E) Aşkın olanıdır.

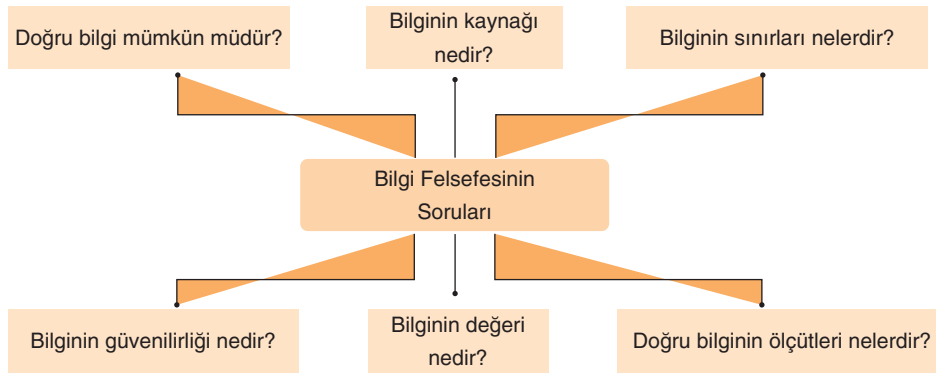

1064897

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
1	11
2	12
3	13
4	14
5	15
6	16
7	17
8	18
9	19
10	20

BİLGİ FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

- ✓ İnsanın duyumsanabilir veya düşünülebilir olanlara dair sezgi, gözlem veya akıl yürütme etkinlikleriyle ulaştığı betimlemeler ve kuşaktan kuşağa sürdürülen bu tür aktarımlar (öğrenmeler) bilgi olarak kabul edilmektedir.
- ✓ Bilginin oluşumunda en azından bilgi edinen insanın ve bilgisi edinilen varlığın (gerçek ya da düşünsel) olduğu kabul edilmektedir.
- ✓ İnsan, bu açıdan bir varlığa yönelir, onun özellikleri üzerinde düşünür ve bunun sonucunda bilgi edinir.
- ✓ İnsanın bilme ve bilgi arayışı bazı temel ihtiyaçlarının karşılanması zorunluluğundan kaynaklandığı gibi merak, şaşırma, hayal etme gibi etkenlerden de kaynaklanmaktadır.
- ✓ Bilgi, bireysel ve sosyal her türlü ilişkide bulunmaktadır. Teknik bilgilerden ahlaki veya dinî bilgilere kadar oluşturulan her bilgi hayata yön vermektedir.
- ✓ Bilgiden kaynaklanan bazı sorunlar bilginin ne olduğunun sorgulanmasına ve onda bulunan problematik yapıların ayrıntılı olarak incelenmesine neden olmuştur.
- ✓ “Bilme fenomeni” ve bilginin doğasına yönelik yapılan sorgulama ve incelemeler, bilgi felsefesinin alanını oluşturmaktadır.

Felsefe dışındaki bilgi alanları, kendi bilgilerinin doğruluğunu sorgulama ve temel argümanları temellendirme sırasında bilgi felsefesinden yararlanmaktadır.

ÖRNEK-17

Yanımdan ayrılırken kendi kendime dedim ki: “Doğrusu belki de ikimizin de iyi, güzel bir şey bildiğimiz yok. Ama gene ben ondan daha bilgeyim; çünkü o hiçbir şey bilmediği hâlde bildiğini sanıyor. Ben ise bilmiyorum ama bildiğimi de sanmıyorum.

Sokrates’in meşhur savunmasından alınan bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- Hiçbir şey bilmemek bilge olmanın ön koşuludur.
- Cehalet neyi bilmediğini bilmemektir.
- Bilge olmak için güzel ve iyi şeyler bilmek gerektir.
- Bilmemek değil öğrenmemek ayıptır.
- Ahlaklı olmak bilge olmanın şartıdır.

(2017-YGS)

ÖRNEK-18

Theodor Adorno, “Entelektüel dürüstlüğü talep etmenin kendisi, bizzat sahtekarlıktır... Çünkü bilgi bize ön yargılar, kanaatler, cesaretler, kendini doğrulamalar, varsayımlar ve mübalağalar-dan oluşan bir iletişim ağıyla ulaşır.” der.

Adorno’ya göre, bilginin elde ediliş süreci aşağıdakilerden hangisini engeller?

- Nesnelliğe ulaşmayı
- Özgün ve öznel olmayı
- Değişmez bilgiye ulaşmayı
- Kuşkucu tavır takınmayı
- Tutarlı olmayı

(2015-YGS)

Doğru Bilginin İmkânı

- ✓ “Herhangi bir şeyi bilebilir miyiz?”, “Bilmek mümkünse hangi şeyleri, nasıl bilebiliriz?” Bu sorular, bilgi felsefesinin en temel sorularını oluşturmaktadır.
- ✓ Olgusal bir durum üzerinde oluşan bilgiler bile şüpheli olabiliyorsa olgusal olmayanlar için durumun daha karmaşık olduğu görüşünü septik (kuşkucu) düşünürler savunmaktadır. Kuşkucu filozoflara göre en sağlam görünen gözlem ve deneyim durumunda bile örneğin suya batırılan kaşığın göz tarafından kırık algılanması durumunda olduğu gibi duyular bizi yanıltmaktadır.
- ✓ Kuşkucular algı yanılmalarını örnek göstererek duyular aracılığı ile elde edilen bilgilere güvenilemeyeceğini savunmaktadırlar.
- ✓ Kuşkucular aynı zamanda bilginin mutlak (değişmez) olmadığını ileri sürmektedirler.

DİFnot

Kuşkucu filozoflar, bazı bilgilerin kesin bir şekilde ispatlanmaması, bazılarının değişime uğraması, bunun yanında insan duyularındaki hata payı ve benzeri her türlü göreceliğe dayanarak doğru bilginin mümkün olmadığını ileri sürmüştür.

ÖRNEK-19

Nesneler, insanlara görüldüğü gibidir. Yani insanlar nesneleri nasıl algılıyorsa öyledir. Nesnelerin farklı görüldüğü iki insandan biri, diğerini algısında yanıldığına ikna edemez. Çünkü bir şeyin bir insana görünme biçimi o insan için o şeyin bir var olma biçimini ifade eder. Bu demektir ki bir insan için kırmızı renkte olan bir nesne, renk körü başka bir insan için yeşil renkte olabilir. Yani nesne kırmızı iken yeşil görünüyorsa değildir; renk körü için nesne bizzatihi yeşil bir nesnedir ve hiç kimsenin bu insana nesnenin yeşil olmadığını söyleme hakkı yoktur.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Doğruluk algı durumlarına göre değişir.
- B) Varlık bilinmeyeceği için doğru diye bir şey yoktur.
- C) Duyular doğru bilgiye ulaşmamızı engeller.
- D) Doğruluğu belirlemede akıl yetersiz kalır.
- E) Bilgimizin temelinde herkes için geçerli olan doğrular vardır.

(2024-AYT)

ÖRNEK-20

Çoğu zaman günlük deneyimlerimiz, başlıca bilgi kaynağımız olan duyuların bizi yanılttığını göstermiştir. Ancak insanlık tarihine baktığımızda da bizim bugün apaçık yanlış olduğunu kabul ettiğimiz birçok şeyin geçmişte yanılmaz doğrular olarak benimsendiğini görürüz. Bu durum felsefe tarihinde, doğru bilginin imkânından şüphe eden filozofların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu parçada sözü edilen filozoflar aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilir?

- A) Septikler
- B) Empiristler
- C) Rasyonalistler
- D) Pozitivistler
- E) Entüisyonistler

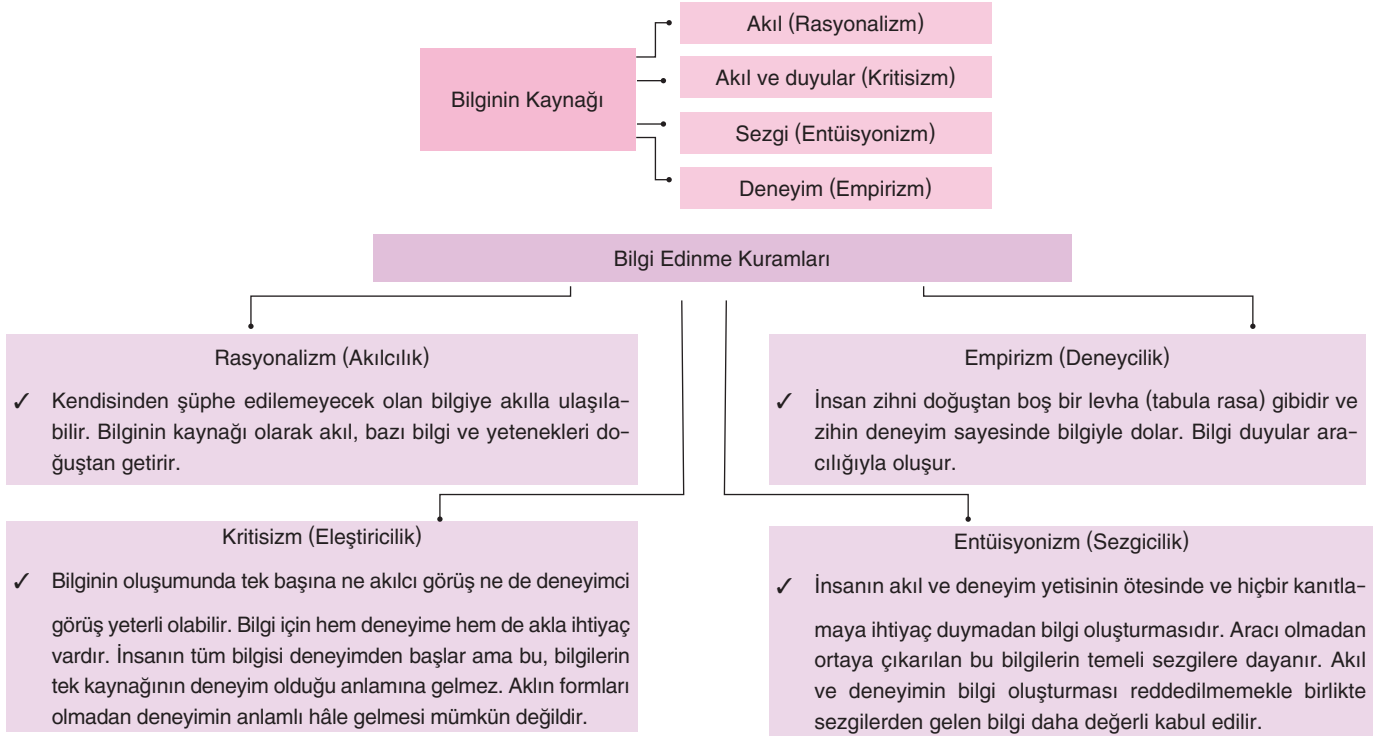
(2016-YGS)

- ✓ Doğru bilginin mümkün olduğunu savunan filozoflara ise dogmatik filozoflar denilmektedir.
- ✓ Dogmatizm insan zihninin varlık hakkında doğru ve kesin bilgi edinebileceğini savunmaktadır.
- ✓ Dogmatizm; bazı apriori ilkeler, yani doğuştan gelen, deneyimden önce veya deneyimden bağımsız olarak bilinçte var olan görüşleri kabul eden bir akımdır.
- ✓ Dogmatizme göre insan zihni varlık hakkında doğru ve kesin bilgi edinebilir. Hatta bu bilgiler mutlak doğrudur ve tartışılmazdır.
- ✓ Dogmatikler bilginin nereden geldiği konusunda farklı fikirlere sahip olsalar da insanın kendinden bağımsız olarak var olan gerçeğin bilgisine ulaşabileceğini, bunun sonucu olarak bilginin metafiziğinin mümkün olduğunu savunmaktadırlar.

Bilginin Kaynağı

- ✓ Bilgiler nasıl elde edilmektedir? Bunun araştırılması, bilginin imkânı kadar bilgilerin doğruluk ve kesinliğinden nasıl emin olunulacağı ile de ilgilidir.
- ✓ Bilginin kaynağına yönelik tartışmaların odağını, insanın bilgiye hangi yetisi veya özelliğiyle sahip olduğu görüşü oluşturur.
- ✓ İnsana ait olan yeti ve özellikler düşünülecek olursa akıl, duyu ve sezgi öne çıkar.
- ✓ Dogmatik filozofların bazıları bilgilerin temel kaynağı olarak akıllı görür. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliğin akıl olması onları doğrular niteliktedir.

- ✓ Dogmatik filozoflardan bazıları da bilgi edinmede aklın tek başına yeterli olmadığını, bilgi edinmede öncelikli olarak duylara ihtiyaç olduğunu savunmaktadır.
- ✓ Dogmatik filozoflardan bazıları ise bilgi edinmede akıl ve duyların yeterli olmadığını, insanın bir anda içine doğan bilgilerin oluşumunun akıl ve duyu ile açıklanamayacağını, insanın sezgileriyle bilgiyi edindiğini savunmaktadır.

ÖRNEK-21

İnsan yaşamını çevresi hakkında ürettiği bilgiler sayesinde sürdürmektedir. Bu bilgilerin doğruluğu ya da yanlışlığı kimi zaman hayati bir önem taşır. Bu durumda bilgi elde etmede akla mı, duylara mı yoksa sezgilere mi güvenileceğine karar vermek gerekir.

Bu parçadaki açıklama aşağıdaki sorulardan hangisine yanıt niteliğindedir?

- İnsan neyi, ne kadar bilebilir?
- Nesneler hakkında doğru bilgi elde etmek mümkün müdür?
- Doğru bilginin kaynağı nedir?
- Bilgi özneye mi nesneye mi bağlıdır?
- Doğru ile yanlış aynı şey midir?

ÖRNEK-22

Mavinin tüm tonlarını çok iyi bilip yalnızca bir tonunu hayatı boyunca hiç görmemiş bir kişi düşünelim. Bu kişinin önüne o görmediği ton hariç, mavinin gözün algılayabileceği tüm tonlarını en koyusundan en açığına kadar koyduğumuzda bu kişi o tonun olmadığı yerde bir boşluk hissedecek ve orada yan yana duran o renk tonları arasında, diğerlerindeki farklılıklardan daha büyük bir farklılık olduğunu algılayacaktır. Muhtemelen mavinin bu tonu, ona hiçbir zaman duyları yoluyla iletilmese de o, bu tonun tasarımını kendi kendine oluşturabilecektir.

Bu parça aşağıdaki görüşlerden hangisine yönelik bir eleştiri olabilir?

- Bilgi deneyimlerle değil, aklın doğuştan gelen ilkeleriyle edinilir.
- İnsan, aklında bulunan formlara göre dış dünyayı algılayıp bilgi edinir.
- İnsanın tüm bilgisi dış dünyadan doğrudan edinilen izlenimlerle oluşur.
- Bilgilerin tamamı önceden zihinde bulunan fikirlerin animasyonmasıdır.
- Bilgi akıldaki kavramların zihin tarafından işlenmesiyle oluşur.

(2023-TYT)